

одиничне. У такому співвідношенні провідна роль належить міждержавному (проміжному) рівню забезпечення і захисту прав людини, який є єдиною ланкою між національним (одиничним) та міжнародним (загальним) механізмами захисту прав людини. Саме завдяки міждержавному (проміжному) рівню відбувається зближення національних та загальних міжнародних механізмів забезпечення і захисту прав людини, тобто глобалізація у цій сфері, уніфікація та підвищення ефективності гарантій правового статусу особи [5, с. 122]. Отже, варто зазначити, що подальші дослідження механізму захисту прав людини мають комплексно поєднувати у собі три складові: процесуальну діяльність, міжнародні механізми забезпечення і захисту прав людини, національні механізми забезпечення і захисту прав людини. Саме поєднання цих компонентів покладе шлях розвитку нового етапу механізму забезпечення і захисту прав людини. Це надасть відповідь стосовно ефективності сучасних способів захисту прав особи, його позитивних рис чи недоліків, оскільки завдяки цьому методу буде проводитися порівняння різних механізмів захисту прав людини з метою його вдосконалення.

Список бібліографічних посилань

1. Сидорчук Ю. М. Механізми захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Вип. 682. С. 33–35.
2. Романова А. А. Система забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Форум права*. 2012. № 2. С. 599–603. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_2_95.pdf (дата звернення: 01.04.2019).
3. Митник О. В. Роль Конституційного Суду України в механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2015. Вип. 6, т. 1. С. 53–57.
4. Шило С. М. Механізм захисту прав і свобод людини і громадянина як гарантія забезпечення законності та дисципліни в діяльності органів внутрішніх справ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Вип. 22, ч. 1, т. 2. С. 269–273.
5. Книш В. В. Порівняльно-правовий аналіз конституційних механізмів захисту прав людини в Україні та Польщі. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Право*. 2014. № 9. С. 121–128.

Одержано 04.04.2019

УДК [340.15:355.271](477)

Дмитро Іванович СЕРХОВЕЦЬ,

курсант I курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Сергій Дмитрович ХАРА,

курсант I курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ВОЄННИЙ СТАН: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ

Державно-правовий (конституційний) режим воєнного стану є важливим елементом систем національної безпеки більшості країн світу. Відповідно до чинного Законодавства України, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

У останні роки в Україні неодноразово обговорювалася доцільність запровадження правового режиму воєнного стану і, у листопаді 2018 р., у зв'язку з черговим виявом агресії з боку Російської Федерації, його було запроваджено у низці східних та південних областей нашої країни та внутрішніх водах Азово-Керченської акваторії [2]. Це було зроблено у відповідності до пункту

31 частини першої ст. 85 Конституції України та ст. 5 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». У цьому контексті, не зайвим буде звернутися до розгляду історико-правового досвіду застосування воєнного стану у різних країнах світу.

У США, наприклад, ст. 1 Конституції забороняє військовим втручатися в громадські справи, що, фактично, робить неможливим запровадження воєнного стану. Втім, у ній же зазначені і можливі винятки – повстання чи наявність ситуації, яка представляє суттєву загрозу громадській безпеці. Отже, запровадження воєнного стану у Сполучених Штатах можливо лише за умови, коли жоден з традиційних методів підтримки громадського порядку не є ефективним. У історії США були такі прецеденти, зокрема у 1863 р., під час Громадянської війни, та у 1964 р., коли усю країну охопили масові рухи за громадянські права чорношкірого населення.

У Канаді воєнний стан запроваджувався тричі – у роки Першої та Другої світових війн і політичної кризи у жовтні 1970 року. Внаслідок акцій громадянської непокорності, що відбувалися 1989 р. на площі Тяньаньмень, воєнний стан було запроваджено у Китаї. Сирія жила в умовах воєнного стану майже півстоліття – з 1963 до 2011 року [3].

Одним з найбільш цікавих прикладів запровадження воєнного стану є ситуація, що склалася у Польщі наприкінці 1981 р. Тодішній голова країни, генерал Войцех Ярузельський запровадив його з метою припинення протестних рухів, ініціатором яких виступила перша незалежна профспілка країни – «Солідарність», на чолі з Лехом Валенсою. Пізніше, В. Ярузельський виправдовував цей крок тим, що це була єдина можливість уникнути збройного втручання з боку СРСР та країн Варшавського договору.

Зовсім «свіжим» прикладом застосування воєнного стану, є події, що відбувалися у липні 2016 р. у Туреччині. Таким чином, президент країни Реджеп Тайїп Ердоган нейтралізував спробу військового перевороту у країні. У Стамбулі військова техніка перекрила рух обома мостами через Босфор, що з'єднують азіатську і європейську частини міста. Також перекрили аеропорт. Містами рухалася військова техніка. У ЗМІ почали з'являтися повідомлення, що у країні недоступні або майже недоступні соціальні мережі Facebook, Twitter та Youtube. Для того, щоб переворот у країні все ж мав успіх, частина армії, яка була відповідальна за переворот у країні, потребувала широкої підтримки як публічної так і військової, проте цього не відбулося. Тоді опозиційні партії також засудили переворот. Незважаючи на доволі швидке придушення спроби заколоту, воєнний стан у Туреччині діяв ще упродовж двох років – до липня 2018 року [3]. Зауважимо, що референдум за перехід до президентської форми правління, яка суттєво розширила повноваження Ердогана, відбувався саме в умовах надзвичайного стану, що викликало нову хвилю критики з боку його опонентів.

У травні 2017 р. воєнний стан було оголошено на філіппінському острові Мінданао. Приводом до цього стала спроба захоплення бойовиками-ісламістами міста Мараві. Цей режим дозволив військовим стежити за правопорядком і затримувати людей без висунення звинувачень протягом тривалого часу. Впродовж 2018 р. режим воєнного стану кілька разів розширювали за ініціативи президента Родріго Дутерте, який мотивував це необхідністю повної нейтралізації прибічників угруповання «Ісламська держава» на Філіппінах [3].

Дутерте заявив, що продовження такого режиму необхідне для придушення екстремістів. Втім, як і у випадку з Ердоганом, є й ті, які вбачають у цих діях намагання Дутерте узурпувати владу у країні, шляхом суттєвого обмеження громадянських прав та свобод.

Розглянувши деякі приклади застосування воєнного стану, відзначимо, що у суспільстві нерідко відбувається ототожнення понять воєнного та надзвичайного стану, але ця думка є помилковою. Аналіз цих понять дозволяє зробити висновок, що спільним для воєнного та надзвичайного станів є статус особливого правового режиму, а відмінності слід шукати у причинах та умовах їх введення. Надзвичайний стан є більш ширшим поняттям, а воєнний – виступає у ролі його складової.

Воєнний стан, як правило, запроваджується за умов збройної агресії чи загрози нападу, наявності небезпеки державній незалежності та територіальній цілісності. Всі вище зазначені загрози є одними з багатьох причин введення надзвичайного стану. Варто зауважити, що ситуації, коли під загрозою перебуває «життя нації», відбуваються неконтрольовані соціальні заворушення, такі як бунти, мітинги, або інші прояви невдоволення народних мас, що серйозно загрожують державі також є вагомими причинами введення надзвичайного стану.

Наприкінці нашого дослідження, зупинимось ще на одному важливому аспекті проблеми. В умовах сучасного світу відбулася істотна модифікація способів та прийомів ведення військових дій, які далеко не завжди відповідають традиційному розумінню війни яке подане у Гаазькій

конвенції 1907 року [4]. Саме крізь призму цього слід розглядати Постанову Верховної Ради України від 27 січня 2015 р. про визнання Російської Федерації державою-агресором [5]. Очевидно, що дану постанову не слід вважати як оголошенням стану війни в його традиційному розумінні. Адже з процедурного, змістовного погляду цей акт таким не виступає. З урахуванням цього, доцільним буде погодитись з думкою, що поняття стану війни є, у значній мірі, міжнародно-правовим, а його запровадження не тягне за собою істотних змін у внутрішній політиці держави, що стала об'єктом агресії.

Підсумовуючи зазначене вище, зауважимо, що запровадження воєнного стану не є чимось унікальним для сучасного світу. Втім, враховуючи, специфічність умови гібридної війни, яку змушена вести Україна, такі категорії, як «стан війни», «воєнний час», потребують додаткової конкретизації, що неможливо без урахування світового правового досвіду та імплементації його до національного законодавства.

Список бібліографічних посилань

1. Про правовий режим воєнного стану : закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 25.02.2019).
2. Слободчук С. Воєнний стан: що це означає і як зміниться життя кожного українця // 112.ua : сайт. URL: <https://ua.112.ua/statji/yakshcho-sohodni-viina-yak-viiskove-polozhennia-zminyt-zhyttia-179071.html> (дата звернення: 25.02.2019).
3. Савчук Т. Воєнний стан: як це відбувалося в інших країнах // Радіо Свобода : сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/martial-law-around-globe/29621742.html> (дата звернення: 25.02.2019).
4. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі : від 18.10.1907 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222 (дата звернення: 25.02.2019).
5. Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором : постанова Верховної Ради України від 27.01.2015 № 129-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-19> (дата звернення: 25.02.2019).

Одержано 28.02.2019

УДК 342.72/.73

Віталій Олександрович СЕРЬОГІН,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного і муніципального права
юридичного факультету Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1973-9310>*

ПЛАТФОРМИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ І НОВІТНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зруйнував звичний конституційно-правовий ландшафт, запровадивши новий порядок правового спілкування і водночас суттєво розширивши індивідуальні потреби, а відтак – і межі основних прав та свобод людини і громадянина. З іншого боку, транскордонний характер Інтернету послабив можливості конституційних держав як із точки зору територіального масштабу їх діяльності, так і в аспекті захисту основних прав людини і громадянина в кіберпросторі. У даному контексті варто звернути увагу на проблеми забезпечення прав людини, пов'язані з функціонуванням так званих платформ великих даних (Big Data Platform), котрі вже відіграють домінуючу роль у сучасному кіберпросторі.

Платформа великих даних – це тип ІТ-рішення, що об'єднує в одному рішенні функції та можливості кількох додатків та утиліт для великих даних. Це різновид ІТ-платформ корпоративного класу, що дозволяє організації розробляти, розгортати, експлуатувати й керувати інфраструктурою (середовищем) великих даних. Головна перевага таких платформ полягає в тому, що вони спрощують доступ користувачів до великої кількості складних і